

לו למסור מידע — והמידע של יערי לא היה שקול, כמובן, כנגד הדעות של בני פלד. פאשיסט פאשיסט. לא רק בתוכן דבריו, אלא בכל. הוא העתק מושלם של רודן בדרך באירופה של שנות ה'30, הוא דומה הפליא לסר אוסולד מוסלי, המנהיג הפאשיסטי הבריטי באותה תקופה. אילו גרש מנהל-ליהוק בחוליווד להמצא טיפוס לתפקיד של רודן-בדרך, לא יכול היה למצוא אדם מתאים יותר: העיניים הבעות-הפנים, החיוך המתנשא של "המנהיג" ששיגעון-הגדלות שלו בא לידי ביטוי בכל תנועה.

הוא הדין, כמובן, לגבי דעותיו. אלה הן דעות פאשיסטיות קלאסיות, המובעות בסיגנון פאשיסטי קלאסי. דרושה מלחמה כוללת מיד, כדי להגשים את המטרות הלאומית העליונה (שאותה לא הגדיר, למרות הפצרות המנחה). הליכוד והמערכון ראויים שניהם לבוז שווה. ומי כאן (במרוכז): דרוש איש חזק, דרוש מנהיג. אחרי, בנימין!

האיש הזה נמצא עתה בתוך המחנה. הוא שותף רצוני וטיבעי לויכוח. לאותו יכוח ששוב לא עולה עוד על הדעת והזמן אליו את המטרות. מחנה-השלום הוא בחוץ. הקונסנזוס הלאומי משתרע מן המערך אל הקצה הפאשיסטי.

זוהי מפתחית יותר מכל דבר שנאמר באותו ויכוח.

המשורר כילד מודל

בכל פעם שאני שומע בטלוויזיה את שיריו של נח אלתרמן, עולה לנגד עיני דמותו של איש יפה ותמים זה. כמו כל בני-גילי הייתי שבוני בידי שיריו — אני מצפת, כלניות — זמן רב לפני שהכרתיו אישית. (או התאהבתי, כמובן, גם בשושנה דמארי).

פגשתי לראשונה, כמדומני, בשעה שהקמנו ועד ציי בורי להגנה על הימאים, יוצאי הפלמ"ח והפלי"ם. שעמדו בראשם מרד-הימאים הגדול בראשית שנות ה'50.

זכיתי אז במחמאה רבה מפיו. נתפסתי באחד הער

ביים בידי המישטרה בשעה שהדבקתי כרוזים לטובת הימאים בחוצות תל-אביב, בחברתו של "בומבה" צור המנוח. הועמדתי לדין. בי בית-המישפט הכרזתי כי "טוהר המצפון הלאומי חשוב מטוהר הקיריות!"

שקרא זאת אלתרמן בעיתון, שיבח את דברי בפומבי.

כרבות הימים הצטלבו דרכינו פעמים רבות, לרעה ולטובה. בשעה שהעולם הזה עמד בראש המערכה הגדולה לטיהור המישטרה.

באמצע שנות ה'50, התר נפל עלינו אלתרמן בצעף

צפוף, וקרא בכתב: "של נעליך כשאתה מדבר על המפי קה הכללי של מישטרת ישראל!" אותו מפקח הורשע, לאחר מכן, בעדות-שקר.

גם בפרשת-לבון עמדנו בשני הצדדים של המיתרס. הוא היה מסור לדויד בן-גוריון, ואנחנו לחמנו בו.

בסוף ימי הצטרף לתנועת ארץ-ישראל השלמה, ור הגיע אל הלאומנות הקיצונית ביותר. הצטרעתי על כך, אך לא יכולתי לכעוס על איש כמותו. ידעתי שהוא פועל בתום-לב, ולא מתוך טירוף או דמגוגיה, כמו כמה מר חבריו.

בשנותיו האחרונות נפגשנו לעיתים קרובות, כי בתו, תירצה ז'ל, הייתה השכנה שלי. הייתי פוגש בו במעלית, ברחוב ובכניסה לבניין, כשהוא מוביל את נכדו — צנוע, תמים, ידידותי, בעל אדיבות טיבעית. פעם, כשראינו אותו משחק עם הילד ברחוב, עלתה בליבי המחשבה:

"הנה הולכים שני ילדים!"

הנה הולכים שני ילדים!

יום א' בפאריס

לפני חודשיים, בשעותי בפאריס, נמסרה לי הודעה מפתיעה. הוומנתי לבוא למחרת בבוקר אל ארמון אליזה.

כדי להיפגש עם אחד היועצים המדיניים הבכירים של נשיא-צרפת.

לא ביקשתי פגישה כזאת. היא התארגנה בצורה מוזר רה למדי: איש-מדינה בעל שם עולמי (באחד הימים אוכל, מן הסתם, לגלות מי זה) שמע שאני בפאריס, התקשר מארצו עם הנשיא או עם לישכתו ויעץ לו לש-

מוע מה בפי.

וכך, ביום א' בבוקר, התייצבתי בשער הארמון. לור בשימדים קיבל את פני בכבוד והוביל אותי בפרוודור רים. עד כה ראיתי ארמון זה רק על מירקע הטלוויזיה.

מבפנים הרשים אותי לצת פחות. הוא פחות מהודר מאשר ארמון עבדין בקאזיר, פחות נוח מאשר ארמון הקנצלר בווינה, פחות יעיל מן הבית הלבן. אבל —

למה להסתיר? — מרשים.

היועץ הושיב אותי בכורסת-עור, והחלפנו דעות. ריח הבחירות כבר ריחף, כמובן, בחלל החדר. בעלי-שתי ילדי בטיח בן ואלררי ז'סקארד'אסטן ייבחר מי חדש, אם כי ברוב לא-גודול. הוא גם הניח כי רוב היהיר

דום בצרפת יצביעו בעד היריב, פראנסואה מיטראן. הי לאומנות האישראלית של ההודים בצרפת — מקומיים וצפון-אפריקאיים — גואה בפרופורציה הפוכה לנכונות תם לעלות לישראל ולהשתתף בגופם במלחמותיה. כמו אצל יהודי ארצות-הברית, יעקר השיחה נסבה על היוזמה האירופית ועל גישתו

של ז'סקאר. היינו תמימי-דעים על כך שאף לאחת משתי המצוות-האל — ארצות-הברית וכרית-המועצות — אין עניין אמיתי בשלום ברחוב שלנו, וכי לשתיהן יש עניין רב בקיום המצב של לא-שלום ולא-מלחמה, אם כי מסיבות שונות. ואילו אירופה מעוניינת באמת בשלום ישראל-ערבי כולל. היא תלויה בנפש הערבי, ויש לה עדיין מחויבות ריגשית עמוקה לגורלה של ישראל, כמדינת פליטי-השואה.

דיברנו על המצב באש"ף, ועל מה שניתן לעשות כדי לחזק בה את הכוחות המתונים ולהחליש את הכוחות הקיצוניים. גילינו כי המידע שלנו על המתרחש באירגון הפלסטיני זהה, פחות או יותר.

ישבנו כשעה וחצי. ובענו את התיקוה להיפגש שנית, אחרי הניצחון של ז'סקאר. ובינתיים סיכמנו שלא לתת פירסום לפגישה — שמא ימצאו חוגים לאומניים בקה"ל לה היהודית אשר ניסו לנצל לרעה את העובדה שעוכר-ישראל כמוני, איש מחנה-השלום הארור, התקבל בהיכל.

עכשיו אין הפירסום יכול עוד להזיק לאיש. ז'סקאר נפל. ניצח מיטראן, ידיים של שימרון פרס ושל מזגם בגין. שניהם מקויים שעכשיו תשתנה המדיניות הצרפ-תית, וששוב לא יבלבלו בפאריס את המוח בענייני השלום ובשאר עניינים פסולים.

סבורני כי "תיקות" אלה תתבדנה. אותם האינטרסים שדיברנו את ז'סקאר לנקוט בקו שלו, המקובל על רוב האישים המרכזיים באירופה, ידחפו גם את מיטראן אחרי זמנמה באותו כיוון. כמו תמיד, יקבעו האינטרסים הלאומיים — ולגבי אלה קיבלתי, באותו בוקר אביבי של יום א' בפאריס, שיעור מאלף מאוד.

רבי המשטנים

יתכן ולא הייתי שם לב לרשימתה של יהודית אוריין במערב, שפורסמה תחת הכותרת "לאן נעלם נחי פריד-מן?" לולא הוזכר בה שמי. מישהו שם לב לכך ושלה לי את הקטע.

הוא עורר בי מחשבה רבה.

זהו מעין קטע-זיכרונות. יהודית אוריין חוותה לגיל-העשרה ומספרת על אחד נחי פרידמן, המדריך שלה בתנועת-הנוער, שהיה סמל האידיאליזם, הפטריוטיזם הצרפתי, הצינונית, החלוציות, ההגשמה והטוהר. וכנגדו אחד החניכים, ספקן ושואל-שאלות, בשם זאב.

נחי היה המדריך החלוצי המושלם. וכך מתארת אותו יהודית אוריין, בין השאר:

"נחי לא אהב חברה" שעושים ספקולציות, וגם לא זלמנים ומגויילים. כל מי שנחשל היה לצחוק. מי שפחד פחד-מות במיבתני סיבולת במחנות-העבודה, מי שהחוויר ושתלשל כשי היה עליו לרדת באומגה, הושפל עד עפר, לצרכים חינוכיים, כי נחי היה מהר נך ואידיאליסט."

שמי השתרבב לתיאור זה, כי אני הייתי סמל הרע. לאמור:

"באותם הימים הופיע הספר הצד השני של הרע, ונחי יצא חוצץ, במאמר בעל-היתנוע, נגד המשטנים בעם ונגד רבי-המשטנים, אורי אבני רי, וכולם — התרו החזיקו אחרינו."

מדוע נזכרה אוריין בוויכוח זה? הסוד מתגלה בהמי שך הרשימה, ובו טמון החומר למחשבה:

"כשהגיעה שעת ההגשמה, חל הקרע הגדול. מי שלא התחייב במפורש לצאת להגשמה, הסתכן בסילוק. השחתי תות היא עניין מידבק, תפוח אחד בארגון-פוחים. המסור לקים המסתלקים-לידעתם, ידעו שהם עשו הכרעה, בחירו את דרכם, אבל הם גם ידעו כי משהו בהם פגום, כי תהום רובצת בינל לבין תמימות הדרך. להם אין כוחות לאלטראויזם, לוויתור על טובת-הקנאה הפרטית למען הרעיון, ועם אות קין בלב, הלכו איש-איש לדרך. נחי יצא מחייגו, אבל המשיך לרחף בהם כחיוכו של החתול בעליטה בארץ הפלאות, זמן רב לאחר שנעלם.

...נחי פרידמן אכן נעלם לי ועקבותיו לא נודעו. איש-איש בדרכו התקרבו יותר ויותר לאהבת המותרות, כשההכרה הלאומית כבר אינה חלק מסגפנות לשמה. כור לנו צומחים עם הארץ הזאת, מטים ראשינו כחמניות לתרבות אמריקה, פונים אליה, אבל תקועים, מושרשים כאן עמוק, ואני שבה לחפש אחר נחי בקיבוצי הגליל, אולי בשליחות, אולי בשנת-שבתון באוניברסיטה.

"ואז נודע לי, שנחי פרידמן הוא קבלן עשיר בפלורידה. יש לנו שם עוד כמה חברה, מהם בשיקאגו מהם בברוקלין, אבל נחי פרידמן זה דבר אחר. אף אחד לא רוצה שהמצפון שלו יירעה קבלן עשיר בפלורידה, ובשל מצפון כזה התיסרנו כל השנים?

בא לי לפגוש בו, לזו פעם אחת, להביט לו בעיניים, באותן עיניים שנקבו את זאב שציטטו לו את אורי אבני, החזרו לי את כוסי-הדם שלי ואחזיר לך את המדינה!"

"א, נחי החזיר את המדינה בעד לא כלום. ואילו זאב, שציטט לו את אורי אבני, עירער דוגמות, הרגין בספקותיו. זאב חיפש את הזהות שלו, והוא יושב כאן, מרצה להיסטוריה, הולך למילואים ובנו משרת בשריון.

"לכל אחד מאיתנו יש איזה נחי פרידמן כזה, וגם איזה זאב כזה. מהתנועה."

עד כאן הכתבה של אוריין. למען האמת, היה לי קשה לזכור היכן כתבתי את הפסוק המצוטט. נאלצתי להוריד מן האינטרנט את העותק היחיד של הספר

שרדך שלי, ולחפש.

גיליתי את המקור. באפילונו לספר תיארת מסיבה שערכתי לכמה מוטיקי פלוגתי ביום-השנה לפציעתי. כתבתי:

"המישטה לא היה שמת... יתכן שהגויס החבר הי פצוע, אשר סיכם את הוויכוח בפסוק המזועזע: החזיר לי את ארבע כוסות הדם ששפכתי, ואני מוכן להחזיר לכם את מדינת-ישראל, מקווה אני כי הגויס בהבעת רגשותיו, אולם במישפט נוקב זה ביטא אמת אחת גדור לה: מקימי המדינה מאוכזבים ממנה אכזבה עמוקה ור צורבת."

לא פלא שהדברים יזעזעו את נחי פרידמן, בן הדור שלאחר-המלחמה, שהפך בינתיים יורד עשיר בפלורידה. דרני מוכן להתערב על כך שאותו בחור, שאת דבריו המרים ציטטתי, עדיין נמצא בישראל, משלם מיסים, מקטר, ונושא בול.

היה מעניין אותי לדעת איך מגיב דור חדש על אותו ספר, שעורר בשעתו התנגדות כה מרה וקיצונית, עד שהופעת מהדורותיו הנוספות נמנעה בכוח (על-ידי אי הקצאת נייר, בתקופת-הצנע). אולי היה כדאי להוציא לאור מהדש.

ואגב: המהדורה המקורית של הצד השני של המסובע הופיעה בעטיפת-נייר, שאותה תיכננת בעצמי, ושצוירה בידי שימרון צבר. יש בה יד התלויה על גדר-תיל, על רקע אדום. אולי שרד בידו מישו מהקוראים עותק של המהדורה המקורית (משנת 1950), בעטיפתו?

מי התורמים בעצם

איני מסוגל להתלהב מכל מיבצעי-ההתרמה ברדיו ובטלוויזיה, שהפכו אופנת-המדינה. כדוריד, המטרות רצויות. כאשר ציבור שלם מתאחד במעשים טובים, זה חינוכי יפה.

אבל איני יכול להשתחרר מן ההרגשה שחלק ניכר מן הכסף, הנתרם בידי הגדבנים הגדולים למטרות טור בות, הוא הכסף שלי.

עשירי המדינה אינם משלמים מיסים. זה ידוע. המיפ עלים הגדולים, הכספיים המיסחריים, משתמטים מתש לום חלקם במאמץ הלאומי. מיליארדים של שקלים מועל-מים מדי שנה באופן בלתי-חוקי, ומיליארדים נוספים משתחררים מחובת-המס באופן חוקי, באמצעות כנסת שכמה מטובי חברה קנויים על-ידי הגורמים המעוניינים. אז אם אדם שהעלים, נגיד, מיליון שקל ממס-ההכנסה מחזיר לנו כמה רבבות לירות כתרומה לילדים נכים — מיהו, בעצם, הנדבן? מי אם לא אתה ואני?

התרומה האמיתית לילדים ולקנים אינה במיבצעי-ראווה. היא תהיה בחקיקת חוקים שיטלנו מס צורק על בעלי-היכולת, ובהקמת מערכת-מס שהדגים השמנים ייתפסו ברישתה. אז יהיה למדינה כל הכסף הדרוש לה כדי לדאוג כראוי לוקנים ולילדים, לחולים ולנכים.

הדגים של מפ"ם

מסופקני אם קורט טוכחולסקי שמע איפעם על מפ"ם. אני מניח שלא. כשהתאבד יהודי מבריק זה ב-1935, שנתיים אחרי עלות היטלר לשלטון, עדיין לא היה עניין רב במיפלות ציוניות בפלשתינה.

אבל בין כתביו הרבים של סאטיריקן זה מצאתי קטע, שנכתב ב-1930 והמתאים להפליא — אתם יודעים למי, הנהו במלואו, בתרגום חפושי שלי:

ליד אסקונה בקאנטון טסין שבשווייץ חי לו אדם צדיק תמים בדרותיו, הי אוהב את בעלי-החיים כל מיניהם: בהמה ורמש ור חיתור-ארץ ועוף-כנף למי נהו.

טוב, אבל האיש הזה אוהב מאוד לדוג. על כך הוא יושב לו מדי פעם בשפת האגם מאג'ורה, ור רגילו משתלשלת, והוא אוהו בחכה ומביט במים, ותוך כדי כך הוא מתפלל. הוא מתפלל ששום דג לא ייתפס בחכה.

כי הדגים מתענים כלי כך כאשר הם מופרעים בר קרס החכה, ובזאת חלק האיש רוצה, לכן הוא משי-גר שוב שוב תפילה חמה אל הקדוש-ברוך-הוא. לתשו-מתלב המחלקה-לדגיה-המאג'ורה: שלא יתפס אף דג אחד בחכה. והוא משי-לדוג.

הוי, ידידי! האין האיש הזה בבחינת משל, ממש סמל? אכן, כזה הוא. אחת מן השתיים: או שהוא יהודי זקן, או — מיקרה חמור של יהדות מוגברת — הוא למד אצל הישועים. הוא הגיע אל השיא שאין למעלה ממנו: הוא הצליח לאחד את האידיאליזם השממיים שלו עם דחפיו החוטאים, ולא כך אחד מסוגל לכך. אמנם, זה לא איכפת לדגים, המופרעים בחכה, אבל לו זה איכפת מאוד. כי יש לו גם זה וגם זו: שלל דגים ושלות-הגפשו.

מסקנה כללית:

הנה הם יושבים, בשפת אגם החיים, ...או בשפת ים החיים, זו יפה עוד יותר... הנה הם יושבים בשפת ים החיים, ורגליהם משתלשלות, והם אוהבים בחכה כדי לדוג את ההצלחה, אך אם פיקחים הם, הם מתפללים באותה שעה.

כאלה הם — זונות יראות-שמיים, מנהלי-בנקים בעלי תודעה סוציאליה, אלופי-צבא דמוקרטיים ועיתונאים הר אוהבים את האמת בליבם פנימה.

הם דגים והם מתפללים.

טוכחולסקי

גר שוב שוב תפילה חמה אל הקדוש-ברוך-הוא. לתשו-מתלב המחלקה-לדגיה-המאג'ורה: שלא יתפס אף דג אחד בחכה. והוא משי-לדוג.

הוי, ידידי! האין האיש הזה בבחינת משל, ממש סמל? אכן, כזה הוא. אחת מן השתיים: או שהוא יהודי זקן, או — מיקרה חמור של יהדות מוגברת — הוא למד אצל הישועים. הוא הגיע אל השיא שאין למעלה ממנו: הוא הצליח לאחד את האידיאליזם השממיים שלו עם דחפיו החוטאים, ולא כך אחד מסוגל לכך. אמנם, זה לא איכפת לדגים, המופרעים בחכה, אבל לו זה איכפת מאוד. כי יש לו גם זה וגם זו: שלל דגים ושלות-הגפשו.

מסקנה כללית:

הנה הם יושבים, בשפת אגם החיים, ...או בשפת ים החיים, זו יפה עוד יותר... הנה הם יושבים בשפת ים החיים, ורגליהם משתלשלות, והם אוהבים בחכה כדי לדוג את ההצלחה, אך אם פיקחים הם, הם מתפללים באותה שעה.

כאלה הם — זונות יראות-שמיים, מנהלי-בנקים בעלי תודעה סוציאליה, אלופי-צבא דמוקרטיים ועיתונאים הר אוהבים את האמת בליבם פנימה.

הם דגים והם מתפללים.

טוכחולסקי

גר שוב שוב תפילה חמה אל הקדוש-ברוך-הוא. לתשו-מתלב המחלקה-לדגיה-המאג'ורה: שלא יתפס אף דג אחד בחכה. והוא משי-לדוג.

הוי, ידידי! האין האיש הזה בבחינת משל, ממש סמל? אכן, כזה הוא. אחת מן השתיים: או שהוא יהודי זקן, או — מיקרה חמור של יהדות מוגברת — הוא למד אצל הישועים. הוא הגיע אל השיא שאין למעלה ממנו: הוא הצליח לאחד את האידיאליזם השממיים שלו עם דחפיו החוטאים, ולא כך אחד מסוגל לכך. אמנם, זה לא איכפת לדגים, המופרעים בחכה, אבל לו זה איכפת מאוד. כי יש לו גם זה וגם זו: שלל דגים ושלות-הגפשו.

מסקנה כללית:

הנה הם יושבים, בשפת אגם החיים, ...או בשפת ים החיים, זו יפה עוד יותר... הנה הם יושבים בשפת ים החיים, ורגליהם משתלשלות, והם אוהבים בחכה כדי לדוג את ההצלחה, אך אם פיקחים הם, הם מתפללים באותה שעה.

כאלה הם — זונות יראות-שמיים, מנהלי-בנקים בעלי תודעה סוציאליה, אלופי-צבא דמוקרטיים ועיתונאים הר אוהבים את האמת בליבם פנימה.

הם דגים והם מתפללים.

אוריין

טוכחולסקי